

METAMORFOZE

Pajtak, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:142315>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
PREDDIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNE KULTURE
ODSJEK ZA LIKOVNU UMJETNOST

MAJA PAJTAK
METAMORFOZE
ZAVRŠNI RAD

MENTOR :
doc. dr. art. Ines Matijević Cakić

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CRTEŽ	2
3. METAMORFOZA IDEJE	3
4. IZVEDBA RADA	7
5. ZAKLJUČAK	13
6. LITERATURA	14
7. SAŽETAK	15

1. UVOD

Završni rad „Metamorfoze“ bavi se temom metamorfoze koristeći se klasičnim crtačkim medijem – olovkom. Rad se sastoji se od pet crteža (dimenzija 35 x 24,5 cm, slika 7., slika 8., slika 9., slika 10., slika 11.) na kojima su ilustrirani prikazi bogomoljke u različitim pojavnim oblicima u međuovisnosti s različitim elementima vlastite okoline.

Cilj ovog umjetničkog istraživanja teži vizualizaciji bogomoljkine metamorfoze koja međudjelovanjem s okolinom te stapajući se s njezinim vanjskim obilježjima ostvaruje vlastiti opstanak do sljedećeg izazova.

Motiv bogomoljke odabrala sam zbog njezine prilagodljivosti okolini, stoga sam ju povezala s ljudskim identitetom (sa sobom) i područjem koje ga okružuje. Metamorfoza je psihofizički proces prilagodbe novonastalim životnim okolnostima koje se očituju promjenom vanjskog izgleda, navika, načina razmišljanja i metoda djelovanja. Azijska vrsta bogomoljke, *Hymenopus coronatus*, možda je ponajbolji primjer aktivne primjene metamorfoze za potrebe lova. Prilagođavajući se vanjskim izgledom i elegantnim pokretima, vješto se stapa s orhidejama koje svojim osebnim bojama i mirisima privlače različite sitne kukce. Ni ne sluteći, kukci postaju lak plijen za lovca kojeg zbog sposobnosti metamorfoze i mimike okoline nisu mogli predvidjeti.

Odabirući grafitnu olovku kao osnovni, klasičan alat za likovno izražavanje, želim prikazati put i metamorfozu svojeg rada od jednostavnog crteža do analitičkih tonskih studija. Također, navedeni materijal omogućuje laku korekciju i manipulaciju završenim dijelovima rada kako bi se kroz cijeli proces nastajanja rada održao dojam vlastite dinamičnosti i mogućnosti promjene u odnosu na vlastito okruženje.

2. CRTEŽ

Prva rečenica iz knjige „Metafizika crteža“ Jadranke Damjanov (2006.) kao i sam uvod posebno su me se dojmili, ali i na više načina inspirirali. Posebice bih istaknula način na koji je autorica, hrvatska teoretičarka umjetnosti, objasnila elemente kao što su točka i crta, važne za nastanak umjetničkog crteža. Počevši od kretnje, ona govori da se ista opaža kao nešto „zaustavljeno“, kao locirana i ograničena nepomičnost što sam crtež i predstavlja.

Umjetnički je crtež osnova svim oblicima likovnog stvaralaštva u slikarstvu, grafici, kiparstvu i arhitekturi. Crtež može biti samostalno i potpuno završeno djelo ili može služiti kao početni pripravnici stadij pri koncipiranju slike, fiksiranju određene zamisli i oblika u prostoru.

Crtež je oblik univerzalnog jezika, stariji je od pisma, nastao je kao prva pojava u umjetnosti, a čini grafički prikaz oblika na nekoj površini. Uz pomoć grafičkih sredstava kao što su crta, znak, mrlja, točka dobivaju se različite slike predmeta ili pojava na papiru. Nastaje pomoću mekih suhih i tekućih materijala, a nanosi se potezom crtačkog sredstva (crtala) po ravnoj dvodimenzionalnoj plohi. Trag koji ostaje na papiru nastaje pomoću trenja između crtačkog materijala i plohe.¹

Crtačke tehnike kojima se ostvaruje crtež mogu biti: grafitna olovka, ugljen, tuš, kreda, flomaster, kemijska olovka. U praksi se razlikuju linearni crtež, u kojem prevladava crta kao osnovni likovni element, te tonski ili slikarski crtež koji je izveden svjetlom i sjenom, točnije tonovima. Kombinacijom čistih crta, spajanjem crta i mrlja, kontrastom crnog i bijelog, efektom svjetla i sjene postižu se linearnost i plastičnost, tj. trodimenzionalnost crteža.

Crteži se tematski dijeli na crteže po promatranju i crteže prema zamišljanju (imaginaciji). Crtež rađen po promatranju prirodnih oblika sredstvo je kojim se na specifičan umjetnički način definira odraz umjetnikove stvarnosti. Jadranka Damjanov crtežu i procesu crtanja pridaje veliku važnost. Proces crtanja tumači kao najautentičniji, najneposredniji medij stvaranja te smatra da crtati znaju svi ljudi, a vući crte i udarati točke počinjemo već u najranijem djetinjstvu, točnije nekim sredstvom ostavljamo tragove kretanja ruke kao i tragove zaustavljanja kretanja.

---

¹<https://www.scribd.com/doc/99010860/DJE%C4%8CJI-CRTE%C5%BD>, pristupljeno 20.9.2018.,12:00

3. METAMORFOZA IDEJE

Kako je promjena jedina konstanta koja nas neprekidno okružuje, ovim metaforičkim crtežima želim naglasiti životni ciklus i ponašanje bogomoljke te ju poistovjetiti sa sobom kroz vlastitu transformaciju. Moje razumijevanje ljudske biti leži u neprekidnoj mogućnosti za transformacijom samog sebe i samoostvarenjem. Upravo tu vidim mogućnost za osobni rast i umjetnički poticaj na stvaralaštvo.

Transformacija (promjena) je često bolan proces dolaženja do boljeg, višeg „ja“, koju bi se drugim riječima moglo definirati kao rast duše, odnosno duhovni rast. Vodeći se time, došla sam do ideje o strukturi i naslovu rada jer raščlamba riječi „metamorfoze“ sadrži korijen riječi „meta“ što na grčkom znači „nad“, a povezan je s riječju „metafizika“ što se odnosi na predmete koji su iznad fizikalnog/materijalnog svijeta, tj. pripadaju duhovnom svijetu.

Pri izradi rada i proučavanjem različitih, već nastalih, djela u umjetnosti pod istim nazivnikom metamorfoze, susrela sam se s nekoliko autora koji su me inspirirali svojom idejom i načinom razmišljanja. Posebice bih istaknula književnika Franza Kafku i njegovo djelo „Preobrazba“ te Publija Ovidija Nazona i djelo „Metamorfoze“. Kada je riječ o Kafki, alegorijski se ističe odnos okoline i pojedinca, proživljavanje promjene kroz ružno iskustvo najbližih od kojih je pripovjedni subjekt trebao imati emotivnu potporu i razumijevanje. Kafka se izravno zauzima za pojedinca koji nije pod utjecajem lažnih morala i ustaljenih konvencionalnih odnosa unutar obitelji.

Priroda je oduvijek bila muza te neiscrpan izvor inspiracije mnogim umjetnicima. Istaknula bih Osječane Adolfa Waldingera (slika 1.) i Davora Vrankića (slika 5., slika 6.), zagrebačke umjetnice Nives Kavurić-Kurtović (slika 2.) ili recimo njemačke umjetnice Kiki Smith (slika 3., slika 4.). Adolf Waldinger išao je duboko u šume na osječko-baranjskom području te je proučavao svaku biljku i svako drvo koje se ispred njega nalazi. Njegov način proučavanja putem crteža olovkom motivirao me tako da se i ja mikroskopski približim svakom listu kako bih proučila prirodu i njezine oblike.

Slika 1. Waldinger, A.: Bilje²

Nives Kavurić-Kurtović posebno se ističe kompozicijama na crtežima gdje na nevjerojatan i jedinstven način kombinira apstraktno i figurativno. To se pak očituje u portretima koji su prikazani u izmijenjenom obliku, baš kao da proživljavaju oblik preobrazbe, crtačke metamorfoze.

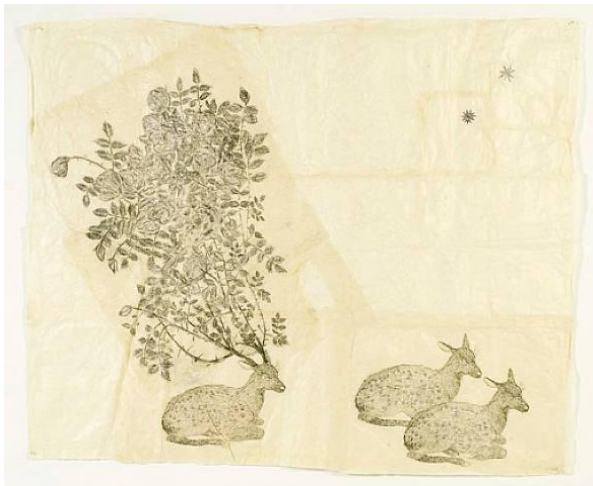

---

² <http://www.kultura.hr/eng/content/view/full/6610>, pristupljeno: 22.09.2018., 16:00

Slika 2. Nives Kavurić Kurtović, izložba „Ništiti ništavnost“³

Poveznicu između njemačke umjetnice Kiki Smith i Nives Kavurić-Kurtović nije teško povući zbog toga što Smith u svojim crtežima prikazuje metamorfoze spajanjem različitih životinja, biljaka i ljudi. Njezini su crteži detaljni i bujni, a najviše me se dojmilo kako se u njezinim ostvarajima osjećaju istovremeno magičnost i nježnost u kontrastu s autoričinim jakim feminističkim stavovima.

Slika 3. Kiki Smith – Deer things⁴

Slika 4. Kiki Smith – photo 18⁵

Davor Vrankić u svojim se radovima koristi uglavnom tehničkom olovkom, a u mojoj se percepciji izdvaja nekim novim metodologijama izrade crteža. Taj majstor olovke tim jednostavnim alatom postiže impresivne učinke s bogatstvom tekstura koje su jednako bogate kao i njegova imaginacija. Osim same izvedbe koja je impresivna, dijelim njegovu ljubav prema crtežima zbog njihove neposrednosti osjećaja autonomije i slobode izražavanja inspiracije u svakom trenutku i na svakom mjestu. Njemu se sviđa ideja da koristi jedno klasično sredstvo koje je u tehničkom smislu vrlo minimalno, a može postići monumentalnu gotovo slikarsku kompoziciju.

³ www.mojarijeka.hr, pristupljeno: 22.09.2018., 15:30

⁴ <https://cottonandflax.wordpress.com/2012/11/30/print-of-the-week-etchings-by-kiki-smith/>

⁵ <https://www.thegorgeousdaily.com/kiki-smith/>

Slika 5. Happy Together – Davor Vrankić⁶

Slika 6. La tendresse du cyclope – Davor Vrankić⁷

---

⁶ <https://contemporaryartbrussels.com/fr/artistes/residents/davor-vrankic>

⁷ <https://contemporaryartbrussels.com/fr/artistes/residents/davor-vrankic>

4. IZVEDBA RADA

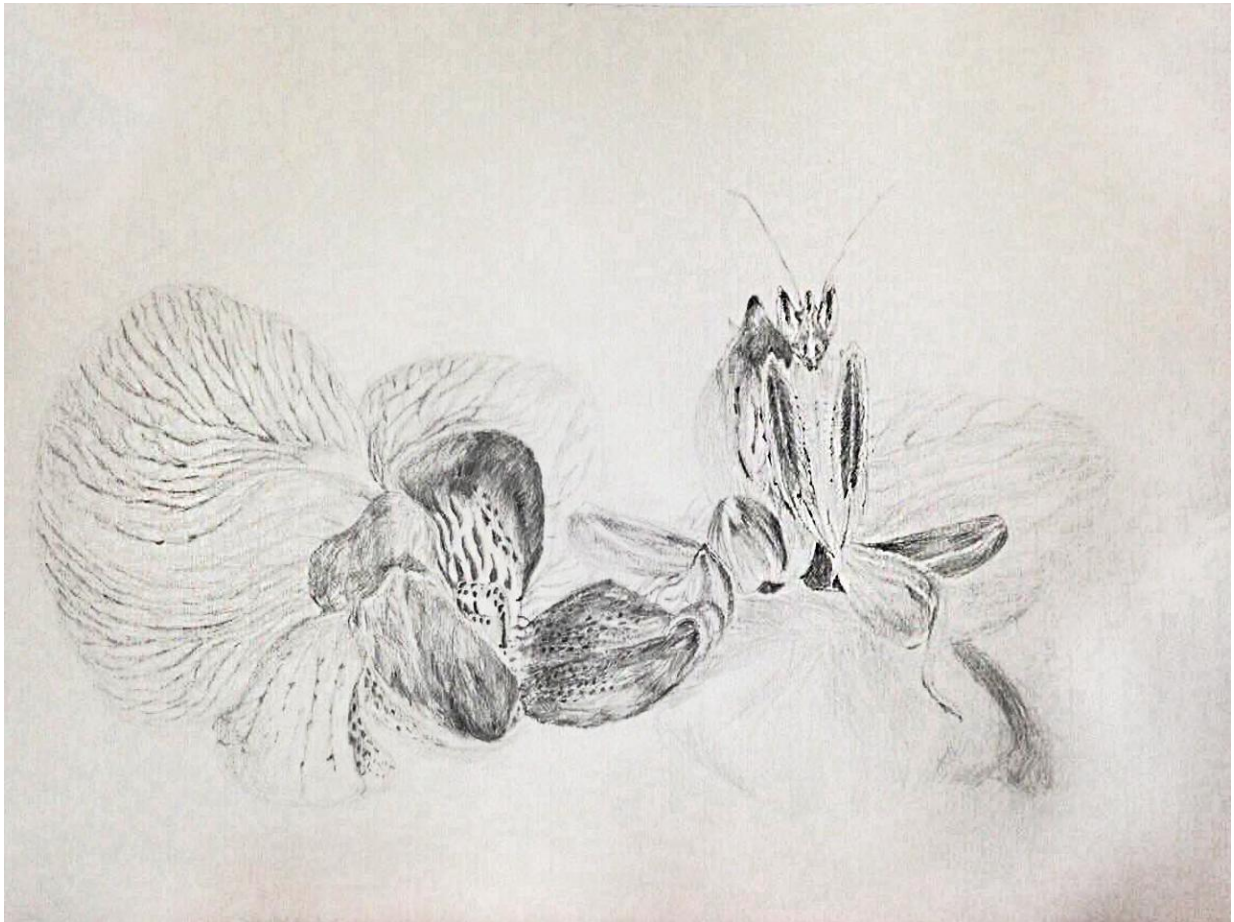
Za izvedbu rada odabrala sam crtež jer je riječ o osnovnom likovnom sredstvu kojim se neposredno materijaliziraju i predočavaju ideje i zamisli što se u ovom radu odnosi na promjene i metamorfoze prikazane pomoću motiva bogomoljke i biljnog svijeta.

Crtež je osnovni način izražavanja od najranijeg djetinjstva i preko njega možemo izreći sve što ne možemo verbalizirati, povlačeći crte i udarajući točke. O metamorfozama progovaram serijom od pet crteža u kojima se koristim osnovnim elementima crteža: točkom, crtom i plohom, a pomoću kojih prikazujem stvarne i imaginarne likove iz biljnog i životinjskog svijeta u svojim transformacijama iz prethodno razrađenih skica.

Na Fabriano papiru (285 g/m²), postupnim proučavanjem i građenjem oblika grafitnom olovkom različitih mekoća (2b, 4b, 8b), izraženi su slijedom od pet crteža najznačajniji trenutki transformacije. Fabriano se papirom služim zbog toga što se na njemu ponajbolje mogu crtački izraziti i predstaviti sa svim izražajnim mogućnostima grafitne olovke. Tekstura Fabriano papira i grafitna olovka mogu prikazati lijepu slojevitost, dubinu i prozračnost crteža. Papir Fabriano izgleda vrlo nježno i krhko, baš poput motiva bogomoljke koja izgleda krhko poput žene, ali istovremeno dovoljno snažno da se izbori za opstanak.

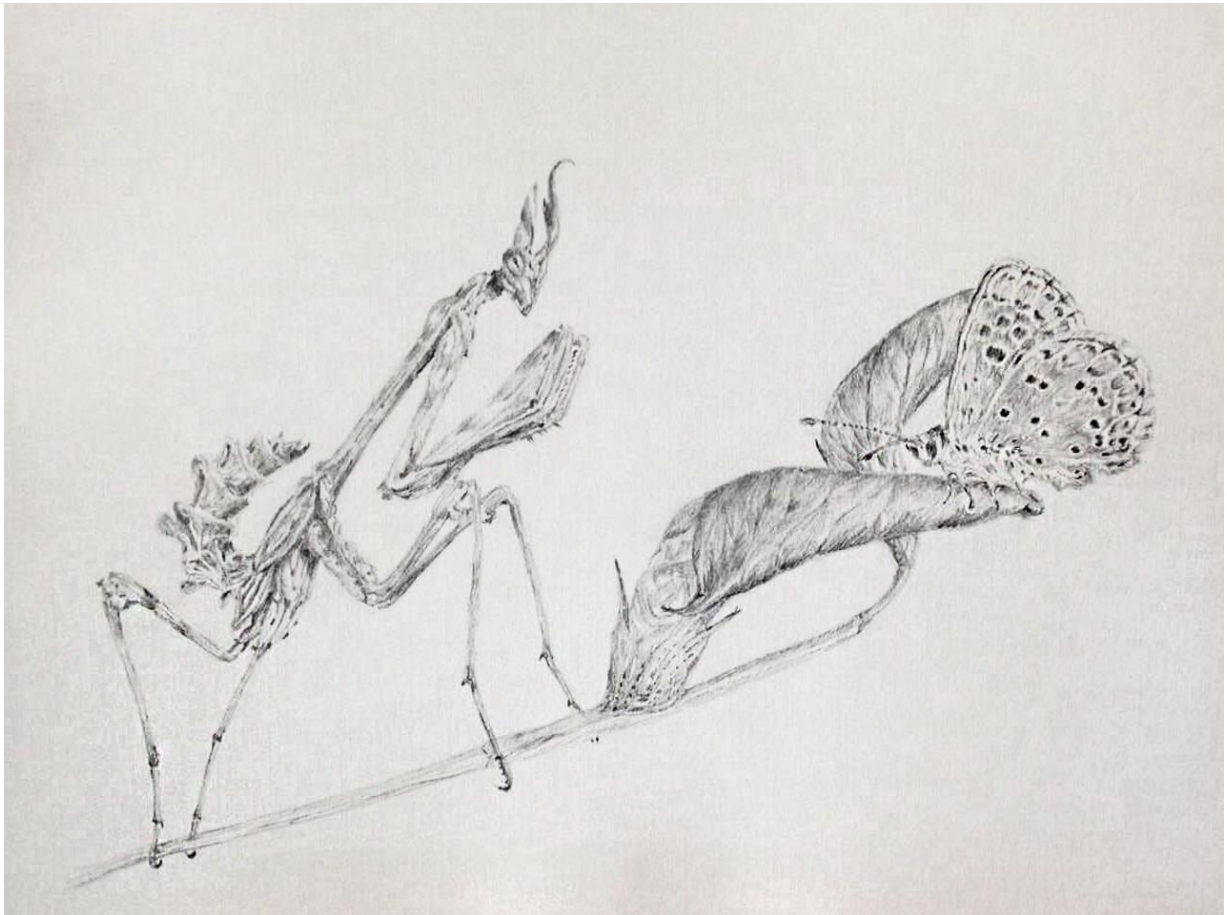
Iako postoji mnoštvo drugih crtačkih tehnika, odabrala sam olovku jer sam s njome najviše povezana i upoznata. Počela su tog medija dakle znakovi kretanja ruke i njezina zaustavljanja pa se može zaključiti da je crtež najautentičniji i najneposredniji medij stvaranja. Svima nam je poznat takav medij jer svi ljudi znaju nekim sredstvom ostavljati tragove kretanja i zaustavljanja ruke.

Predstavljam svoj rad u obliku grafitnih crteža cvijeta orhideje, bogomoljke i leptira gdje postoji želja da se granice međusobnog stapanja gotovo gube na crtežu, tj. metamorfoziraju do neprepoznatljivosti. Kako i sama bogomoljka prolazi kroz jednostavnu i nepotpunu metamorfozu, tako i ovaj rad zapravo predstavlja nepotpunu transformiranu inačicu prvotne vizije da se crtež transformira u posve apstraktni ostvaraj.

Slika 7. Bogomoljka i orhideja

Na slici 7. prikazan je crtež bogomoljke stopljene s cvijetom orhideje gdje obitava svakodnevno kako bi bila manje primijećena od drugih kukaca, insekata i nametnika koje joj služe kao plijen.

Slika 8. Bogomoljka i leptir

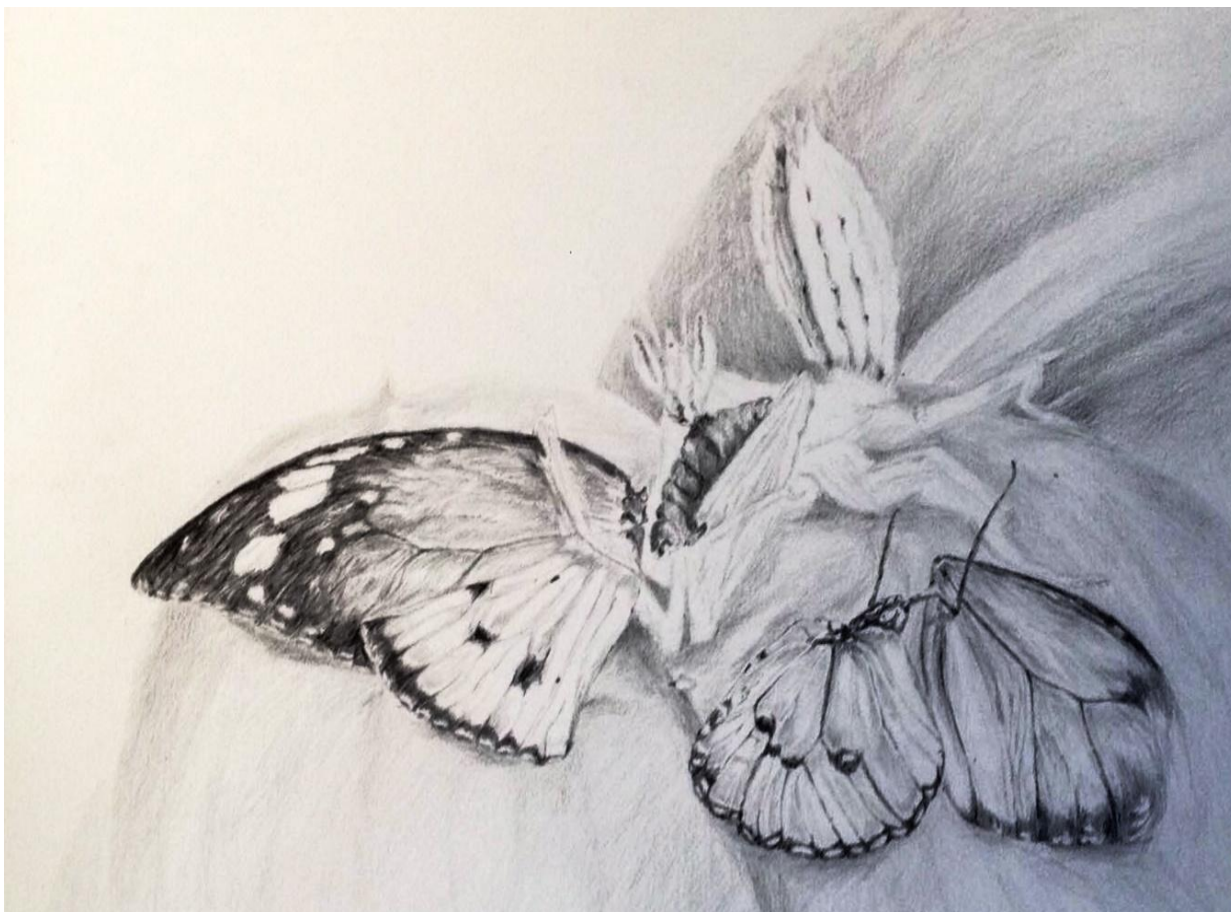
Crtež na slici 8. predstavlja bliski susret bogomoljke i leptira kao mogućeg plijena koji se pokušava sakriti na pupoljku grane mladoga cvijeta.

Slika 9. Bogomoljka na pupovima orhideje

Na crtežu slike 9. prikazana je bogomoljka na grani s pupovima orhideje kako obitava na vlastitom staništu pretvarajući se da je i sama jedan od pupova. Ona može tako satima nepomično čekati plijen.

Slika 10. Bogomoljka proždire leptira

Slika 10. predstavlja crtež raskomadnog leptira kojeg proždire bogomoljka vrebajući iz zasjede kao što je prikazano na slici 7. Bogomoljka je, osim što ubija neke nametnike koji su štetočine za uzgoje, poznata i po kanibalističkim odrednicama jer često pojede i pripadnike vlastite vrste ako ne pronade novi plijen.

Slika 11. Bogomoljka stopljena s laticama orhideje

Posljednji crtež na slici 11. predstavlja bogomoljku skrivenu na njezinu prirodnom staništu – na cvijetu orhideje. Bogomoljka vrste *Hymenopus coronatus* jedva je primjetna na cvijetu jer njezino tijelo izgleda poput latica samoga cvijeta.

5. ZAKLJUČAK

Najveći je naglasak u ovome radu na biljnim i životinjskim odrednicama jer one su najbliže prirodi i žive u skladu s njom, usuprot čovjeku koji se odavno udaljio od nje i pokušava se iznova istinski povezati s njome. Smrt kao promjena sastavni je dio života, ciklički se ponavlja, ali ovim ju radom nastojim prikazati kao ponovno rađanje s naglaskom na duhovno i kolektivno.

Transformacijama biljnog i životinjskog svijeta pokušala sam osloboditi svoju pravu prirodu i približiti se poruci ove priče. Svaki pojedinac ima misiju koju treba prepoznati i otkriti ono glavno što nosi u sebi (u srcu) i postati autentičan, jedinstven i neponovljiv kao što i sama priroda to u stvarnosti jest. Kako i sama bogomoljka prolazi kroz jednostavnu i nepotpunu metamorfozu, tako i ovaj rad predstavlja nepotpunu transformiranu inačicu originalno zamišljene vizije njega samoga.

Preobrazba je predstavljena malim, no ipak primjetnim razlikama u tehnici crtanja koje kontinuiranom progresijom postaju sve intenzivnije pomičući granicu između realnog prikaza odabranog motiva i njegova prelaska u apstraktnu formu. Ta primjetna razlika u tehnici koja se osjeti kroz čitav rad označava polje napretka unutar kojeg sam se ja kao medij koji analizira i kanalizira određene podražaje i signale poboljšala u vidu prijema kao i daljnjeg odašiljanja onoga što kroz mene prođe.

6. LITERATURA

Damjanov, J., Metafizika crteža, 2006.

<https://www.scribd.com/doc/99010860/DJE%C4%8CJI-CRTE%C5%BD> (15.5.2018.)

Internetske stranice – slikovni materijali

<http://www.kultura.hr/eng/content/view/full/6610>

(11.9.2018.)

<https://www.mojarijeka.hr/kultura/otvorena-izlozba-nistiti-nistavnost-umjetnice-nives-kavuric-kurtovic>

(1.9.2018.)

<https://cottonandflax.wordpress.com/2012/11/30/print-of-the-week-etchings-by-kiki-smith/>

(1.9.2018.)

<https://www.thegorgeousdaily.com/kiki-smith/>

(1.9.2018.)

<https://contemporaryartbrussels.com/fr/artistes/residents/davor-vrankic>

(11.9.2018.)

7. SAŽETAK

Rad „Metamorfoze“ dimenzija 35 x 24,5 cm sačinjen u nizu od pet crteža na Fabriano papiru prikazuje postepenu preobrazbu tonskog crteža bogomoljke u njezinom prirodnom okruženju.

Motiv bogomoljke sam izabrala zbog njezine prilagodljivosti okolišu te sam ju povezala sa ljudskom potragom za identitetom te čovjekovim odnosom sa vlastitom okolinom.. Metamorfoza je biološki proces promjene fizičkog života određene skupine životinja ili u slučaju čovjeka kroz radne navike, način razmišljanja. Čovjek se prilagođava okolini radi nagona opstanka ili u životinjskom svijetu – nastavkom vrste.

Putem metamorfoza pokušavam se stopiti sa samom srži prirode, naglašavajući promjenu kao kontinuirani proces međudjelovanja u okolini, kojeg ne možemo zaustaviti niti u potpunosti kontrolirati. Naša preobrazba postaje dio osobnog sazrijevanja, cjeloživotnog učenja putem vlastitih pokušaja i pogrešaka.

Ovim pristupom pokušavam postaviti egzistencijalna pitanja promatraču kod kojeg mi je cilj poistovijetiti ga s procesom metamorfoze.

KLJUČNE RIJEČI :

CRTEŽ, METAMORFOZA, PROMJENA, PRIRODA, ČOVJEK

DRAWING, METAMORPHOSIS, MODIFICATION, NATURE, MAN